

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 7^{ΗΣ} ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1984

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ-ΝΟΥΑΡΟΥ

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΜΙΧΑΗΛ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ-ΝΟΥΑΡΟΥ

Στήν αποψινή έκτακτη συνεδρία της 'Ακαδημίας, πού είναι αφιερωμένη στην επίσημη υποδοχή του νέου ακαδημαϊκού κ. Μιχαήλ Σακελλαρίου, συγκεντρωθήκαμε για να τιμήσουμε τη μεγάλη του προσφορά στην επιστήμη και στην παιδεία και είμαι πολύ ευτυχής, πού μου δίδεται ή ευκαιρία να του απευθύνω εκ μέρους όλων των συναδέλφων και έμου τὰ θερμότερα συγχαρητήριά μας για τήν επάξια εκλογή του, και τίς καλύτερες εϋχές μας για δημιουργική συνεργασία στο Ίδρυμά μας.

Ο κ. Μιχαήλ Σακελλαρίου διορίσθηκε ως ακαδημαϊκός τόν Ίανουάριο του 1983 στόν κλάδο της 'Αρχαίας Ίστορίας και έτσι πλήρωσε ένα σημαντικό κενό πού είχε επί πολλά χρόνια ή 'Ακαδημία στόν τομέα τών ιστορικών επιστημών.

Διακεκριμένος πανεπιστημιακός διδάσκαλος και έρευνητής, με βαθιά ιστορική και ανθρωπιστική παιδεία, ό νέος ακαδημαϊκός έχει επιβληθεί στόν έλληνικό και τò διεθνή επιστημονικό κόσμο χάρη στις πολύτιμες και πρωτοποριακές εργασίες του, πού έρευνούν πολλές περιόδους της ιστορίας του έλληνισμού. Κατά τη μακρά πανεπιστημιακή του σταδιοδρομία δίδαζε τήν αρχαία έλληνική ιστορία στα Πανεπιστήμια της Θεσσαλονίκης και της Κρήτης, αλλά είχε επίσης τήν ευκαιρία, κατά τη διάρκεια της δικτατορίας πού τόν απομάκρυνε από τη θέση του, να διδάξει στο Πανεπιστήμιο της Lyon και σ' άλλα Πανεπιστήμια της Γαλλίας, της Έλβετίας και της Γερμανίας και να δώσει ύψηλης στάθμης μαθήματα σε ειδικούς επιστημονικούς κύκλους.

Στίς πρωτότυπες επιστημονικές εργασίες του ό κ. Σακελλαρίου δέν περιορίσθηκε μόνο στή μελέτη της ιστορίας της έλληνικής κλασικής αρχαιότητας, άλλ' έπε-

ζέτεινε τις έρευνές του και στην περίοδο της αὐγῆς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἔρριψε ἓνα καινούργιο φῶς στὰ δυσχερῆ προβλήματα τῆς προϊστορίας καὶ τῆς πρωτοϊστορίας τῶν προελληνικῶν καὶ ἰνδοευρωπαϊκῶν λαῶν καὶ τῶν ἀρχαιότατων ἑλληνικῶν φυλετικῶν ομάδων.

Ὡς συνεργάτης τοῦ μεγάλου δεκαεξάτομου ἔργου «Ίστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους», ὡς γενικός ἐπόπτης καὶ συντονιστής τοῦ σημαντικοῦ τόμου «4000 χρόνια τῆς Ίστορίας τῆς Μακεδονίας», ὡς συγγραφεὺς τῆς μονογραφίας γιὰ τὸν ἑλληνικὸ ἐποικισμό τῆς Ἰωνίας καὶ πολλῶν ἄλλων μελετῶν ὁ κ. Σακελλαρίου συνέβαλε σημαντικὰ μὲ ἐπιστημονικὴ εὐσυνειδησία καὶ ἀντικειμενικότητα στὴν ὀρθὴ γνώση, τὴν κατανόηση καὶ τὴν ἐπιτυχή ἐρμηνεία πολλῶν ἱστορικῶν προβλημάτων, ποὺ ἀπασχολοῦν τὴ διεθνή ἐπιστήμη.

Σ' ἓνα κόσμος ὅπου κατὰ καιροὺς ἐπιχειρεῖται διαστρέβλωση τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, ὁ κ. Σακελλαρίου ἐργάζεται μὲ νηφαλιότητα καὶ εὐθύτητα, ἀποβλέποντας πάντα στὴν ἀποκατάσταση τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας καὶ στὴν ὀρθὴ ἐκτίμηση τῆς συμβολῆς τοῦ ἑλληνισμοῦ στὴν πολιτιστικὴ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας.

Ἀγαπητὲ συνάδελφε καὶ φίλε,

Ἐκ μέρους ὅλων τῶν συναδέλφων καὶ ἐμοῦ σὰς καλωσορίζω στὴν Ἀκαδημία, σὰς ἀπευθύνω καὶ πάλι τις καλύτερες εὐχές μας καὶ ἓνα θερμὸ χαιρετισμὸ καὶ σὰς παραδίδω τὸ μεγάλο διάσημο τῆς Ἀκαδημίας, ποὺ ἀποτελεῖ ἓνα σύμβολο τιμῆς πρὸς τὸ πρόσωπό σας καὶ τῆς ἀφοσιώσεως στὴν ὑψηλὴ ἀποστολὴ τοῦ Ἰδρυμάτος μας.

Κατ' ἐντολὴ τῆς Συγκλήτου, τὸ νέο συνάδελφο θὰ προσφωνήσει ὁ ἀκαδημαϊκὸς κ. Διονύσιος Ζακυθηνός, τὸν ὁποῖο παρακαλῶ νὰ λάβει τὸ λόγο.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΗ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ κ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΖΑΚΥΘΗΝΟΥ

Χαιρετίζω τὸν νέον συνάδελφον, ὁ ὁποῖος πλήρης δυνάμεως καὶ σοφίας ἔρχεται νὰ ἐνισχύσῃ τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν εἰς τὰ ἐπιστημονικὰ καὶ κοινωνικὰ τῆς ἔργα. Ὁ Μιχαὴλ Σακελλαρίου ἐγεννήθη εἰς τὰς Πάτρας τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1912. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι τοῦ 1932. Ἡτύχησε νὰ ἔχῃ ὁδηγοὺς καὶ διδασκάλους ἄνδρας ἐπιφανεῖς, τὸν Σωκράτη Κουγέαν, τὸν Κωνσταντῖνον Ἀμαντον, τὸν Ἀντώνιον Κεραμόπουλλον, τὸν Νίκον Βέην, τὸν Γεώργιον Ἀναγνωστόπουλον. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1933 ἔλαβε τὸ πτυχίον τοῦ Πανεπιστημίου μὲ τὸν βαθμὸν ἄριστα καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης ὡσαύτως μὲ τὸν βαθμὸν ἄριστα. Κατὰ τὰ ἔτη 1945-1946 ὡς ὑπότροφος τοῦ Βρετανικοῦ Συμβουλίου διεξήγαγεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐρευνὰς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν. Ἀπὸ τοῦ 1950 μέχρι τοῦ 1954 διετέλεσεν ἀρχικῶς

υπότροφος τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἀκολούθως ὡς ἐρευνητῆς τοῦ *Centre National de la Recherche Scientifique*. Ἐκεῖ παρηκολούθησε μαθήματα Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ὑπὸ τοὺς καθηγητὰς *André Aymard* καὶ *Pierre Demargne* εἰς τὴν Σορβόννην καὶ Ἐπιγραφικῆς καὶ Νομισματικῆς ὑπὸ τὸν *Louis Robert* εἰς τὸ *Collège de France*. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1950 ἀνηγορεύθη Διδάκτωρ *Doctorat — ès — Lettres, mention très honorable*, μὲ κυρίαν διατριβὴν τὸ βιβλίον *La migration grecque en Ionie*, 1958. Ἀπὸ τοῦ 1954 μέχρι τοῦ 1959 διετέλεσε διευθυντῆς Ἐρευνῶν εἰς τὸ «Κέντρον Μικρασιατικῶν Σπουδῶν».

Ἐκλεγείς εἰς τὴν ἑδραν τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας, ὁ Μιχαὴλ Σακελλαρίου διωρίσθη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1960 τακτικὸς καθηγητῆς εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ διετέλεσε κοσμήτωρ (1965 - 1966) καὶ βραδύτερον συγκλητικὸς (1975 - 1976). Τὸ δικτατορικὸν καθεστὼς τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1968 ἀπεμάκρυνεν αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἑδραν του. Μετακληθεὶς εἰς τὴν *Lyon*, ὁ ἡμέτερος συνάδελφος ἐδίδαξεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἀπὸ τοῦ 1970 μέχρι τοῦ 1975. Καὶ παραλλήλως εἰς τὰ Πανεπιστήμια τοῦ *Saint - Étienne*, *Besançon* καὶ *Poitiers*. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀποκατεστάθη εἰς τὴν ἑδραν του. Κατὰ τὰ ἔτη 1977 - 1979 μετακληθεὶς ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἀρτισύστατον Πανεπιστήμιον τῆς Κρήτης. Διετέλεσε πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτροπῆς Ἱστορικῶν Ἐπιστημῶν, μέλος Ἑλληνικῶν καὶ Διεθνῶν Ὁργανισμῶν, μεταξὺ ἄλλων καὶ τοῦ Διαρκοῦς Συμβουλίου τῆς Διεθνοῦς Ἐνώσεως Προϊστορικῶν καὶ Πρωτοϊστορικῶν Ἐπιστημῶν, ἔλαβε μέρος εἰς διεθνῆ συνέδρια καὶ ἐξακολοθεῖ νὰ μετέχῃ ἐνεργῶς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Παγκόσμιον Ἐπιστημονικὴν κοινίστραν. Τέλος, ὅτε ὁ ἀείμνηστος συνάδελφος Λεωνίδας Ζέρβας καὶ ὁ ὁμίων ιδρύσαμεν παρὰ τῷ Ἐθνικῷ Ἰδρύματι Ἐρευνῶν τὸ «Κέντρον Ἐρεύνης Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς Ἀρχαιότητος», εἰς τὸν Σακελλαρίου ἀνεθέσαμεν τὴν διεύθυνσιν, τὴν ὁποίαν καὶ μέχρι σήμερον κατέχει.

Εὐρεῖα καὶ πολυδιάστατος εἶναι ἡ συγγραφικὴ δραστηριότης τοῦ ἡμετέρου συναδέλφου. Ἀναφέρομεν πρῶτον τὸ ἐκ 304 σελίδων βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Πελοπόννησος κατὰ τὴν δευτέραν Τουρκοκρατίαν (1715 - 1821)», Ἀθῆναι, 1939. Ἄλλη μονογραφία «Ἡ ἀπόβασις τοῦ Ἰμπραὶμ στὴν Πελοπόννησον» χρησιμοποιοῖ ἐξαντλητικῶς τὰ ἀνέκδοτα ἔγγραφα τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ τῶν Ὑπουργείων. Ἐτέρα πραγματεία ἀναφέρεται εἰς τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργον τοῦ Γεωργίου Λυκούργου Λογοθέτου. Ἀμφότεραι παρέμειναν ἀνέκδοτοι διότι ἐπερατώθησαν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Κατοχῆς. Ἐκ τῶν μικροτέρων ἐργασιῶν τοῦ πρώτου τούτου κύκλου ἰδιαιτέρως ἐξετίμησα τὸ ἱστορικὸν καὶ κριτικὸν σχεδιάσμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Νεοελληνικὲς ἱστορικὲς σπουδές», τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς μακρὰν σειρὰν τευχῶν τῆς «Νέας Ἑστίας», τόμος 33 (1943).

Περιοριζόμενος εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἀρχαιότητος, εἰς τὴν Προϊστορίαν, τὴν Πρωτοϊστορίαν καὶ τὴν Πρώϊμον καὶ μεταγενεστέραν, ὁ ἡμέτερος συνάδελφος ἐξέδωκε τῷ 1958 πραγματείαν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς μεταναστεύσεως εἰς τὴν Ἰωνίαν, ἡ ὁποία ἐτιμήθη μὲ τὸ βραβεῖον τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ τῶν Γραμμάτων (*Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*) καὶ ἄλλο τῆς *Association pour l'Encouragement des Études Grecques*. Περὶ τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐστράφη καὶ στρέφεται τὸ ὅλον ἐρευνητικὸν καὶ θεωρητικὸν οἰκοδόμημα, ἔργον ζωῆς, μιᾶς ζωῆς, ἡ ὁποία ταυτίζεται μὲ τὸ ἔργον. Μακρῶν ἐτῶν ἀναζητήσεις καὶ μόχθος μέγας ἀπητήθησαν διὰ τὴν συγκέντρωσιν καὶ τὴν διευκρίνησιν τοῦ παντοίου ὕλικου, τῶν δοκιμῶν τῆς μεθόδου. Τὴν ἀρχικὴν ταύτην μονάδα τῆς Ἰωνικῆς Μεταναστεύσεως πλαισιώνουν αἱ ἐκδεδομέναι καὶ ἀνέκδοτοι διατριβαί. Τὸ ὅλον σύστημα ἀναπτύσσεται εἰς τέσσαρας μονογραφίας: «Ἑθνη καὶ διάλεκτοι Ἑλληνικαὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Χαλκοῦ» (*Ethné et dialectes grecs à l'âge du bronze*) (ἀνέκδοτον), «Οἱ ΠρωτοἝλληνες» (*Les Protogrecs*, ἐκδοθὲν τῷ 1981), «Λαοὶ Προελληνικοὶ Ἰνδο-Εὐρωπαϊκῆς προελεύσεως» (ἐκδοθὲν τῷ 1977) καὶ «Προελληνικοὶ Λαοὶ Μεσογειακῆς προελεύσεως» (*Peuples préhelléniques d'origine Méditerranéenne*).

Τὰ τέσσαρα ταῦτα συγγράμματα συναποτελοῦν τὸ εὐρύτατον σύνολον, καλύπτουν δὲ ὁλόκληρον τὸν χῶρον τῆς προβληματικῆς διὰ τὰ ἐθνικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Αἰγιῆδα κατὰ τὴν Νεολιθικὴν ἐποχὴν καὶ τὴν ἐποχὴν τῆς Χαλκοκρατίας. Αἱ περαιτέρω ἐρευναι διεπέρασαν τὰ προηγούμενα στεγανά. Χρησιμοποιῶν παραλλήλως τὰ ἀρχαιολογικὰ καὶ τὰ γλωσσικὰ τεκμήρια, ὡς καὶ τὰς ἀπωτάτας παραδόσεις, ὁ ἡμέτερος συνάδελφος ἤχθη εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν Προελληνικῶν λαῶν, εἰς τὴν ἐνταξίν των εἰς συγκεκριμένους περιοχὰς καὶ τὴν εἰσοδὸν των εἰς τὸν Ἑλληνικὸν χῶρον. Ἐκ τῶν λεπτομερῶν τούτων στοιχείων κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, συμπέρασμα τὸ ὁποῖον προαγγέλλει τὴν γένεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὅτι οἱ ΠροἝλληνες διεκρίνοντο εἰς δύο κατηγορίας: εἰς τοὺς Προέλληνας Μεσογειακῆς καταγωγῆς καὶ Προέλληνας καταγωγῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς. Οἱ Μεσογειακοὶ προηγήθησαν τῶν Ἰνδοευρωπαίων καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν Χαλκολιθικὴν ἐποχὴν καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς Χαλκοκρατίας, περίπου μεταξὺ τοῦ 3200 καὶ 2600 πρὸ Χριστοῦ. ΠροἝλληνες Ἰνδοευρωπαϊκῆς καταγωγῆς θεωροῦνται οἱ Πελασγοί, οἱ Πρωτοαχαιοί, οἱ Αἰμόνες καὶ οἱ Δρύορες. Εὐρισκόμεθα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Ἑλληνικῆς Πρωτοϊστορίας.

Ἐγκαταλείπων τὰ ἐρέβη καὶ αὐτὸ τὸ λυκόφως τῶν Προϊστορικῶν χρόνων, ὁ ἡμέτερος συνάδελφος κατήλθεν εἰς τὰ ἄλσῃ τῆς Ἀτθίδος καὶ τῶν μαρμαιρουσῶν ἀκτῶν τῆς ποθητῆς Μικρασιατικῆς γῆς. Ὁλόκληρος σειρὰ ἄρθρων, ἀνακοινώσεων εἰς συνέδρια καὶ συμβολαὶ εἰς συλλογικὰ εὐρύτερα ἀναλυτικὰ καὶ συνθετικὰ ἔργα κα-

λύπτουν ἐπὶ μέρους τομεῖς τῆς Ἱστορίας καὶ τῶν θεσμῶν ἀπὸ τῆς Προϊστορίας μέχρι τοῦ ἔτους 284 μετὰ Χριστόν. Ἀναφέρω ἐνδεικτικῶς τὰ μεμονωμένα δημοσιεύματα καὶ τὰς γενναίας συμβολὰς τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους»: «Προϊστορία καὶ Πρωτοῖστορία» – «Ἀρχαϊκὴ καὶ Κλασσικὴ Ἑποχὴ», – «Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ἱστοριογραφία» – «Προέλληνες καὶ Ἕλληνες» – «Πολιτικὴ, Οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ Ἱστορία» 1125 - 490 π.Χ. – «Οἰκονομία, Κοινωνία, Πολιτικοὶ θεσμοὶ» 404 - 337 – «Οἰκονομία, Κοινωνία, πολιτικοὶ θεσμοὶ» 330 - 200 π.Χ. – «Οἰκονομία καὶ κοινωνία» 146 π.Χ. μέχρι 284 μ.Χ. – «Οἱ ἀρχαῖες θρησκείες κατὰ τὴν Ῥωμαιοκρατίαν». Ὅλως ἰδιαίτερος ἐπισημαίνω μίαν μακρὰν μονογραφίαν περὶ τῆς Ἀρχαίας Πόλεως, τὴν ὁποίαν παρασκευάζει. Μιᾶς πλευρᾶς τῆς σύνοψιν ἀποτελεῖ ἡ ὁμιλία, τὴν ὁποίαν θὰ ἀκούσετε ἐντὸς ὀλίγου.

Κύριε συνάδελφε,

Ὑπῆρξατε εὐτυχὴς διότι εἰς τὸ οἰκογενειακὸν σας περιβάλλον εἶχετε πρότυπα βίου καὶ ἀρετῆς τοὺς Λογοθέτας Γεώργιον καὶ Ἀλέξανδρον. Ἐλπίζω ὅτι ἡ βιογραφία τοῦ Γεωργίου, τὴν ὁποίαν συνεγράψατε, θὰ ἴδῃ μίαν ἡμέραν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Καὶ ἡ ἐξαντλητικὴ Πραγματεία «Ἡ ἀπόβασις τοῦ Ἱμπραῆμ στὴν Πελοπόννησον» ἀναμένει καὶ ἐκείνη τὴν σειρὰν τῆς. Τὸ βιβλίον σας «Ἡ Πελοπόννησος κατὰ τὴν δευτέραν Τουρκοκρατίαν» ὑπῆρξεν ἀναμφισβητήτως ἔργον πρωτοποριακὸν εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν Ἱστοριογραφίαν. Αἱ ἀντιδράσεις, τὰς ὁποίας προεκάλεσε, ἀποδεικνύουν ὅτι εἰς τὸν χώρον τοῦτον ἐφέρετε νέον πνεῦμα καὶ ἠγνοῖζατε νέας ὁδοὺς, νέας μεθόδους, διατηρῶν πάντοτε τὸ μέτρον καὶ τὴν νηφαλιότητα ἐνὸς ἀκραίφονος ἐρευνητοῦ.

Διὰ τὸν ἀμύητον παρατηρητὴν ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ συγγραφικὴ σας σταδιοδρομία παρουσιάζει τολμηρὰ ἄλματα – σπεύδω νὰ δηλώσω ἄλματα γόνιμα καὶ διὰ τὸν μὴ γνωρίζοντα τὰ πράγματα, ἄλματα κατ' ἐπίφασιν. Εἰς τὴν πραγματικότητα ἡ μετάστασις ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου εἰς τὸ ἄλλο, ἀπὸ τὴν δευτέραν Τουρκοκρατίαν, καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, μέχρι τῶν σκοτεινῶν αἰώνων τῆς Προϊστορίας καὶ τῆς Πρωτοῖστορίας, ἐρμηνεύονται ἀβιάστως. Διότι αἱ δύο ἀναζητήσεις συνυπάρχουν εἰς πολὺ πρωῒμους ἐποχὰς τῆς ζωῆς σας. Ἔχω εἰς τὰς χεῖράς μου τὴν πρὸς ἐμὲ ἐπιστολήν σας τῆς 19 Δεκεμβρίου 1945 ἀπὸ τὸ Liverpool. Γράφετε: «βρίσκομαι μέσα σὲ τόσο καλὸ κι' εὐγενικὸ περιβάλλον κι' ὅμως πόσο ἀποζητῶ τὸ φτωχό, μὰ φωτοπλημμυρισμένο τόπο μας». Μὲ κρατεῖτε ἐνήμερον διὰ τὰς σπουδὰς καὶ τὰ ἄλλα διαφέροντά σας. Σκοπεύετε νὰ ἐγκατασταθῇτε εἰς τὸ Λονδίνον, ὅπου τὰ μέσα εἶναι ἀφθονώτερα. Παρακολουθεῖτε διαπρεπεῖς ξένους καθηγητὰς εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἱστορίαν, εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Ἱστορίαν τοῦ δεκάτου ὀγδόου καὶ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἱστορίαν

τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Ῥητῶς ἀναφέρετε: «συνεχίζω μιὰ ἐργασία ποὺ εἶχα ἀρχίσει ἀπὸ καιρὸ στὴν Ἀθήνα, τὴν Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἰωνίας». Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἡ πορεία σας πρὸς τοὺς ἀπωτάτους χρόνους ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα μιᾶς σταθερᾶς ἀναζητήσεως.

Εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς καὶ τῆς σταδιοδρομίας σας ἡ ὁδονηρὰ περίοδος τῶν ἐτῶν 1968 - 1974 ἀνέτρεψε τὴν πανεπιστημιακὴν σας δραστηριότητα εἰς τὴν πατρίδα. Ἡ φιλόξενος χώρα, ἡ ὁποία σᾶς εἶχε τιμήσει δι' ἀνωτάτων διακρίσεων, σᾶς ἐδέχθη μεταξὺ τῶν διδασκάλων της. Τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Αὐτῆς καὶ ἄλλων κέντρων εὗρον εἰς τὸ πρόσωπόν σας τὸν ἀξιον καὶ πεπειραμένον διδάσκαλον. Εἰς τὸ Γαλατικὸν τοῦτο Λούγδουνον καὶ εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀλλοβρόγων ἐκομίσατε τὴν ἀρμονίαν τῶν Ἑλληνικῶν φωνηέντων. Ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ ἀποκατάστασις εἰς τὴν ἑδραν τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας, ἡ συμμετοχὴ σας εἰς γενναῖα ὁμαδικὰ ἔργα σᾶς ἐπέτρεψαν νὰ ὑπηρετήσετε καὶ νὰ ἀναπληρώσετε τὸ χρέος σας πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην. Προϊστασθε ἀπὸ τινων ἐτῶν τοῦ Κέντρου Ἑρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς Ἀρχαιότητος τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἑρευνῶν καὶ διευθύνετε προγράμματα ὑψηλῆς ἐπιστημονικῆς καὶ ἐθνικῆς σκοπιμότητος, ὡς τὸ Ἐπιγραφικὸν Ἀρχεῖον ἀρχαίας Μακεδονίας, τὸ σύνταγμα ἐπιγραφῶν Δυτικῆς Μακεδονίας, τοὺς Μακεδονικοὺς θεσμοὺς καὶ τὴν Μακεδονικὴν Προσωπογραφίαν, τὴν μελέτην τῆς γλώσσης τῶν Μακεδονικῶν Ἐπιγραφῶν, τὴν Ἱστορικὴν Γεωγραφίαν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, τὴν μελέτην τῶν Παλαιοχριστιανικῶν Ἐπιγραφῶν τῆς Παλαιστίνης. Ὁλόκληρος πλειὰς νεωτέρων καὶ ἀξίων ἐρευνητῶν προάγει ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν σας τὰ μεγάλα ταῦτα ἔργα. Ἀγαπητὲ φίλε, εἰς τὴν ἐπίσημον ταύτην στιγμὴν τῆς ἐπιστημονικῆς σας σταδιοδρομίας σᾶς εὐχομαι μακρὰ καὶ εὐτυχῆ ἔτη εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης.